

Lætare

TIJDSCHRIFT VOOR LITURGIE EN KERKMUZIEK
VOORHEEN EREDIENSTVAARDIG

Ruimte voor
het heilige

Ars Celebrandi
De kunst van het vieren

Pavèl van Houten
interview

Kunstproject
in de kerk in Castricum

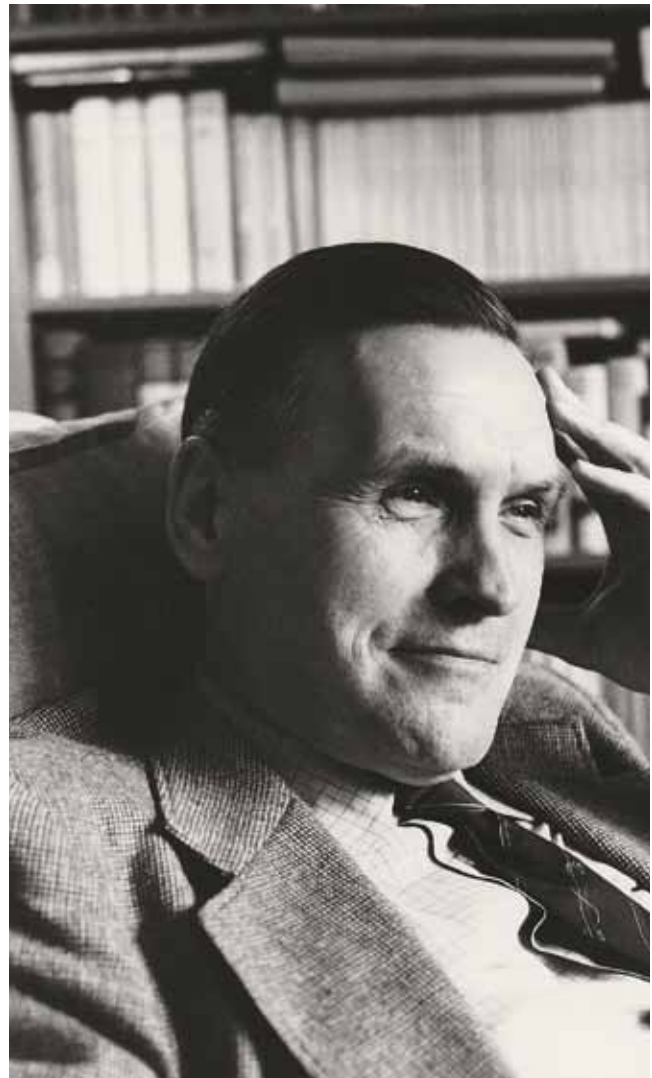
Ad den Besten (1923-

De veelzijdige schrijver Ad den Besten was veel meer dan alleen ‘Liedboekdichter’. Maar wie zijn poëzie voor kerkelijk gebruik leest, kijkt hem recht in het hart.

Tjerk de Reus

Geschikt om buitenstaanders op de vlucht te jagen’ – zo typeerde Ad den Besten de psalmberijming van 1773, die medio twintigste eeuw overal in Nederland in gebruik was. Dit liet hij weten aan de commissie voor de nieuwe psalmberijming, die hem in de zomer van 1950 om medewerking had gevraagd. Den Besten zei meteen ‘ja’, maar liet doorschemeren dat het hem enige moeite zou kosten. Hij voelde zich per slot van rekening ‘modern dichter’, met een ‘voor mijn eigen gevoel steeds “extremer” wordend versbesef’, en dat zou hij nu toch moeten onderdrukken. Maar de Nederlandse Hervormde Kerk was hem lief en de huidige psalmberijming vond hij ‘lametabel’, vandaar ‘meen ik dus dat ik mij niet aan dit werk mag onttrekken’. Bij wijze van tip gaf Den Besten meteen nog wat namen door aan de commissie: Schulte Nordholt, Jan Wit, Willem Barnard. Misschien dat ook zij iets zouden kunnen betekenen?

Den Besten kon in 1950 niet vermoeden welke

impact zijn ‘ja’ tegen de nieuwe psalmberijming zou hebben. Als we nu, na het overlijden van Den Besten op 31 maart 2015, zijn leven overzien, is het zonneklaar dat het dichterschap in dienst van de gemeente zou uitgroeien tot een van de grote passies van zijn bestaan. Twee late publicaties met werk van zijn hand maken duidelijk hoe deze lijn, ingezet in 1950, doorliep tot in zijn laatste levensfase. In 1995 verscheen een bundel opstellen met de veelzeggende titel *De*

dichter en de gemeente, terwijl een paar jaar later, in 1998, de uitgave *Poëzie om te zingen* verscheen, met 168 liedteksten van eigen hand of door hem vertaald.

Moest de dichter in Den Besten in het zand bijten, toen de kerkelijke voorzanger opstond? Hoewel Den Besten dichter van vrije verzen bleef (hij zou vijf poëziebundels publiceren), lijdt het geen twijfel dat hij in de loop der tijd steeds meer een dichter voor de kerk werd. Dit betekende echter niet 'minder dichter'. Den Besten bracht net als zijn dichtervrienden van de Pietersberg een artistieke maat aan in het liturgische tekstbedrijf. Hij wilde voluit dichter zijn, ook in kerkelijke dienst. Maar 'dichterlijk niveau' betekende voor Den Besten niet alleen qua vorm, woordkeus en versificatie hoogstaand werk afleveren. Dichterschap was een existentiële kwestie, meende hij, en dat betekent in elk geval dat een liedtekst geen preekje-op-rijm is – maar ook geen gladgeslepen taalkristal. In de beeldtaal van het lied verkent de dichter zijn eigen ervaringswereld en die van zijn tijd, met een persoonlijke affiniteit voor bijbelse beseffen en voor de geloofstraditie. Die eigen ervaringswereld bracht Den Besten ertoe om een 'tegenstem' te laten horen.

Tegenstem

De notie 'tegenstem' gebruikte Den Besten in 1965 op een programmatische manier voor een bundeltitel: *Loflied voor een tegenstem*. Hierin verzamelde hij achtendertig liedteksten, die hij representatief vond voor zijn bijdrage aan het kerklied tot dan toe. Met het opvoeren van de 'tegenstem' zette hij kanttekeningen bij een overmaat aan gelovige harmonie en dito eenstemmigheid in de liedcultuur. Inzake geloofskwesties zou toch ook een open oog moeten zijn voor tegendraadse ervaringen, voor twijfels en vragen. Den Besten: 'Wanneer het geestelijk lied,

waarin, hoe dan ook, de mens zijn God looft en belijdt, niet bereid of in staat is de *tegenstem* van de twijfel, de klacht en de aanklacht, het appèl en de kritiek ook, in zich op te nemen – zoals dat ook bij de psalmen het geval is – zou ik niet weten, hoe de kerk in de toekomst nog zingen moet.' Den Besten vond dan ook dat een kerkelijke lied een existentiële dimensie zou moeten verwoorden. De 'zin van het zingen' bestaat erin dat zingen ons doet 'ademen in de aller-eigenlijkste, door God bedoelde dimensie van ons zijn, het is de mogelijkheid bij uitstek om al was het maar voor ogenblikken, thuis te komen uit de "vervreemding" waarin wij leven en zo wezenlijk onszelf te vinden, onszelf te worden.' Het gaat uiteindelijk om het existentiële besef 'De Heer heeft naar mij omgezien' – de allereerst dichtregel uit *Poëzie om te zingen*.

Deze ervaringsmatige insteek maakte Den Besten ook een verwant van piëtistische dichters als Paul Gerhardt en Gerhard Tersteegen. Affiniteit met de 'bevindelijke' kant van het geloof had hij meegekregen uit het confessioneel-hervormde milieu waarin hij opgroeide. In de jaren zestig zou dit taalveld een nieuwe relevantie voor hem krijgen, toen het linkse thema van 'maatschappelijke engagement' en de sfeer van 'geen woorden maar daden' doordrongen in kerk en theologie. Den Besten vond het allemaal te plat. Graag dichtte hij over vrede en maatschappelijke gerechtigheid, maar wel in het perspectief van het beslissende én verborgene van Gods handelen. Daar heeft de zingende gemeente weet van, net als de enkeling met zijn vragen en twijfels: 'U kennen uit en tot U leven, / Verborgene die bij ons zijt...' <

Tjerk de Reus (1971) is literatuurcriticus, journalist theologie & religie, voor o.a. *Friesch Dagblad* en *De Nieuwe Koers*. Hij bereidt een dissertatie voor over leven en werk van Ad den Besten, toegespitst op zijn poëtische denkbeelden.

Sachi Miyachi: Huis in de Vredeskerk. Amsterdam, 2011. Foto: Martijn van Gelder. Zie het artikel op p. 34.